

ПЛЕМІННЕ ТВАРИННИЦТВО УКРАЇНИ (МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО)

Почукалін Антон Євгенійовичкандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник
Інститут розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця
Національної академії аграрних наук України, сел. Чубинське, Київська область, Україна
ORCID: 0000-0003-2280-5371
PoAnYe@ukr.net**Прийма Сергій Володимирович**науковий співробітник
Інститут розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця
Національної академії аграрних наук України, сел. Чубинське, Київська область, Україна
ORCID: 0000-0001-9902-4325
Priymas@i.ua

У статті висвітлена динаміка племінного поголів'я великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності, а також основна селекційна ознака корів (надій) у часі. Матеріалом для дослідження слугували аналітичні дані Державного племінного реєстру (Державного племінного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві) за 2002 – 2022 роки.

Найявне племінне поголів'я у молочному скотарстві за 2022 рік становило 334222 голови, у тому числі 142119 корів, 28053 нетелі та 45418 телиць старші 1 року. За досліджуваний період відбулося суттєве скорочення підконтрольної частини популяції на 43 % (252881 голову), у тому числі корів на 21 % (7419 голів). Частка корів протягом зазначеного часу не перевищувала 44 % у 2021 році і не знижувалась до 30 % (2002 рік), а нетелі і телиць старші 1 року становила відповідно від 6 % до 9 % та від 14 % до 17 %.

Середня молочна продуктивність пробонітованих корів за 2022 рік мала наступні значення: надій 8618 кг, кількість молочного жиру 325 кг і білка 280 кг. За скорочення поголів'я відмічена позитивна динаміка збільшення надою на 4614 кг або на 54 %. Основними племінними суб'єктами у реєстрі є – репродуктори та заводи. Загальна кількість статусів у молочному скотарстві за 2022 рік становить 316 господарств у тому числі 133 племінних заводів та 183 репродуктори. Пікові періоди максимальних значень у племінних заводах мають наступні значення: заводи – 221 стадо з поголів'ям 219210 голів у тому числі 84306 корів, а репродукторів відповідно 761 стадо (2004 рік), поголів'я – 432162 голови, у тому числі 129455 корів (2002 рік). Середній надій пробонітованих корів у племінних заводах коливається від 4854 кг (2003 рік) до 8845 кг (2022 рік), а у репродукторів відповідно від 3514 кг (2002 рік) до 8339 кг (2022 рік).

Ключові слова: молочне скотарство, поголів'я, молочна продуктивність, породи, племінні статуси.

DOI <https://doi.org/10.32782/bsnau.lvst.2023.3.7>

Вступ. Молочне скотарство безумовно є важливою галуззю сільського господарства і тваринництва зокрема. Її сталий розвиток забезпечує продовольчу безпеку країни, крім того продукція, яку вона виробляє має високу поживну властивість. Серед основних елементів розвитку молочного скотарства, слід відмітити, поголів'я великої рогатої худоби та рівень продуктивності корів, обсяг виробництва та переробки молока, кількість та виробничі потужності молокопереробних підприємств, виробництво молочних продуктів, експорт молочної продукції та середні закупівельні ціни (Kovalchuk et al., 2019; Ladyka & Bondarchuk, 2014; Petruska & Nahornyi, 2013; Safonova & Vedmedenko, 2015; Yemtsev, 2012; Yemtsev & Slobodianiuk, 2021).

Племінна частина молочного скотарства формує умови для інтенсифікації галузі, а саме створює стада, корови яких мають високий потенціал молочної продуктивності, через залучення кращого генетичного матеріалу що реалізується за оптимальних умов утримання та годівлі. Частка підконтрольної популяції корів у різних країнах коливається від 28,6 % у Німеччині до 99,0 % у Норвегії. В Україні

ця позначка становить 6,8 % (Ruban et al., 2018). Матеріали з реєстрації племінних стад, формуванням аналітичних даних за матеріалами племінного обліку займається Державний племінний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві. Щороку база господарств переглядається, комісією проходить відповідно ліквідація або отримання статусів (Pochukalin et al., 2015, 2021).

Ряд публікацій висвітлюють моніторинг господарських корисних ознак корів у племінних стадах окремих регіонів (Iliashenko, 2019); Vdovychenko & Pysarenko, 2017; Vdovychenko et al., 2018; Pochukalin, 2022; Tsyp et al., 2015). Крім того, висвітлені, актуальні питання стану та перспектив удосконалення селекційних ознак у споріднених групах чорно-рябих (Ladyka et al., 2022; Muzyka et al., 2022; Pochukalin & Priyima, 2022), червоно-рябих (Pochukalin et al., 2021; Rizun, 2018) червоних (Vyshnevskiy et al., 2016; Hladii et al., 2016), та бурих (Ladyka et al., 2012; Polupan et al., 2017) порід.

Тому **метою** досліджень було встановлення динаміки племінного поголів'я, а також рівня молочної продуктивності корів у межах підконтрольної популяції.

Матеріали і методи досліджень. Для дослідження були використані дані Державного племінного реєстру (Державного племінного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві) за період 2002 – 2022 років. Аналіз проведений за племінним поголів'ям, корів загальної популяції молочної худоби. Основною селекційною ознакою, що досліджувалась була молочна продуктивність пробонітованих корів за 305 днів останньої закінченої лактації.

Результати. Підконтрольна частина поголів'я молочного скотарства у часовій динаміці має тенденцію до зменшення (табл. 1). Піковий період відмічено з 2002 до 2006 роки і у середньому становить 5334078 голів, далі йде поступовий спад 452092 голів (2007 ... 2009 роки) та 326334 голови (2010 ... 2022 роки). За досліджуванний період відбулося скорочення поголів'я на 43 % або 252881 голову та корів на 21 % або 7419 голів. Найбільша частка тварин у структурі маточного поголів'я належить коровам, яка коливалась від 30 % (2002 рік) до 44 % (2021 рік), далі корів старші 1 року від 14 до 17 % та нетелів від 6 % до 9 %.

Поряд зі зменшенням розміру племінної популяції відбулись позитивні зрушення за рівнем молочної продуктивності корів. Особливо, це видно за періодами. Так, якщо протягом 2002 ... 2008 року середній надій корів становив 4402 кг, то у подальші періоди він збільшувався і становив відповідно, 2009 ... 2012 роки – 5520 кг, 2013 ... 2017 роки – 6523 кг, 2018 ... 2020 роки – 7595 кг та з 2021 ... 2022 року – 8404 кг. Загалом середній рівень

надою корів за досліджуваний період збільшився на 4614 кг або на 54 %.

Аналогічна тенденція скорочення відмічена за кількістю племінних статусів та наявних у них поголів'я (табл. 2). Найбільше зафіксовано племінних статусів у 2004 році, з поступовим їх скороченням до 2022 року (у середньому на 35 в рік). Для племінних заводів і репродукторів щодо поголів'я характерна хвилеподібність, де піковими періодами у заводів – 2006 ... 2009 роки, а репродукторів – 2002 ... 2006 роки.

Середні значення за 20-річний період у племінних заводів – статусів 176 з поголів'ям 190740 голів, у тому числі 73836 корів, а репродукторів відповідно 343, 202940 голів, 74854 корів. Слід відмітити, що за досліджуваний період відбулися зрушення у співвідношенні поголів'я племінних заводів до репродукторів. Так, якщо у 2002 році воно становило 1 до 3, то у 2022 році – 1:1.

Позитивна динаміка збільшення рівня середнього надою корів характерна для племінних статусів. У заводах і репродукторах надій пробонітованих корів за роками становить 2002 рік – 4870 кг та 3514 кг, 2003 рік – 4854 кг та 3703 кг, 2004 рік – 4962 кг та 3838 кг, 2005 рік – 5374 кг та 4077 кг, 2006 рік – 5331 кг та 4124 кг, 2007 рік – 5224 кг та 4152 кг, 2008 рік – 5287 кг та 4240 кг, 2009 рік – 5666 кг та 4651 кг, 2010 рік – 5794 кг та 4938 кг, 2011 рік – 5977 кг та 5065 кг, 2012 рік – 6468 кг та 5256 кг, 2013 рік – 6565 кг та 5447 кг, 2014 рік – 6840 кг та 5634 кг, 2015 рік – 6894 кг та 5815 кг, 2016 рік – 7103 кг та 6041 кг, 2017 рік – 7361 кг та 6344 кг, 2018 рік – 7637 кг та 6711 кг, 2019 рік – 7966 кг

Таблиця 1

Динаміка поголів'я підконтрольної частини популяції та рівень молочної продуктивності корів

Рік	Наявне поголів'я:				Поголів'я пробонітованих корів та молочна продуктивність:			
	усього, гол.	у тому числі, гол:			корів*	надій, кг	молочний:	
		корів	нетелів	телиць ст. 1 р.			жир	білок
2002	587103	177548	35472	89463	79	4004	149	139
2003	495226	158759	28568	83679	78	4048	151	139
2004	542193	179388	33622	92030	81	4185	155	142
2005	513952	174663	31956	81510	81	4577	170	154
2006	528565	180574	30634	83570	82	4637	172	154
2007	493415	182724	30118	81970	80	4627	173	152
2008	451295	169050	27752	78599	80	4737	178	157
2009	411567	157117	27970	71367	80	5189	194	170
2010	389730	153638	27744	67969	80	5392	202	177
2011	361396	143813	26502	62189	79	5562	209	183
2012	338754	129096	25923	58860	78	5938	223	196
2013	297479	116134	23637	51053	80	6114	235	202
2014	323937	129037	26559	53079	79	6398	242	211
2015	315742	131054	26682	51394	78	6471	243	213
2016	312748	128229	26450	52422	76	6670	251	218
2017	294919	122349	26196	49446	76	6961	262	228
2018	316782	132660	25766	51420	75	7272	274	241
2019	318147	137601	27080	49845	76	7540	286	250
2020	318431	136730	28329	47194	74	7972	303	263
2021	320051	141522	28234	45887	73	8190	315	271
2022	334222	142119	28053	45418	74	8618	325	280

*- частка корів від загальної чисельності

Динаміка чисельності тварин та наявність племінних статусів

Рік	Статус	Племінні заводи:			Племінні репродуктори:		
		статус	поголів'я	корів	статус	поголів'я	корів
2002	832	144	154941	48093	688	432162	129455
2003	872	153	145549	47220	719	349677	111539
2004	943	182	168189	54237	761	374004	125151
2005	744	182	194570	66879	562	319382	107784
2006	754	202	218646	76747	552	309919	103827
2007	725	207	212658	82073	518	280575	100651
2008	650	204	210646	81512	446	240649	87538
2009	560	221	219210	84306	339	192357	72811
2010	523	210	209437	82752	313	180293	70886
2011	452	196	199787	78378	256	161609	65435
2012	419	183	193542	73475	236	145212	55621
2013	359	163	179950	69603	196	117529	45226
2014	372	182	206501	81877	190	117436	47160
2015	356	172	193653	80154	184	122089	50900
2016	348	169	188560	76899	179	124188	51330
2017	327	165	182920	74704	162	111999	47645
2018	345	170	198307	81287	175	118475	51373
2019	343	166	191681	81019	177	126466	56582
2020	340	153	186358	78719	187	132073	58011
2021	326	139	176407	75803	187	145444	65719
2022	316	133	174026	74821	183	160196	67298

та 6938 кг, 2020 рік – 8430 кг та 7343 кг, 2021 рік – 8626 кг та 7656 кг, 2022 рік – 8845 кг та 8339 кг.

Обговорення. Аналіз динаміки підконтрольного поголів'я за 20-річний період засвідчив зміни, які відбуваються у світовій практиці, де зі скороченням тварин збільшується рівень молочної продуктивності корів. Аналогічна тенденція відмічена у племінних заводах і репродукторах.

Висновки. Згідно Державного племінного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2022 рік у 316 племінних статусах нараховано 334222 голів у тому числі в заводах 174026 голів та репродукторах

160196 голів, з відповідним поголів'ям корів 142119 голів, 74821 голів та 67298 голів. У динаміці відмічена тенденція до скорочення підконтрольного поголів'я на 43 %, у тому числі 21 % у корів. Надій пробонітованих корів (74 % загальної чисельності) за 305 днів останньої закінченої лактації у середньому становить 8618 кг, а племінних заводів і репродукторів відповідно 8845 кг і 8339 кг. На 4614 кг або на 54 % відбулося збільшення рівня надою з 2002 року до 2022 року. В перспективі наступних досліджень вбачається за доцільне провести аналогічні дослідження у молочних породах.

Бібліографічні посилання:

1. Kovalchuk, I. V., Sliusar, M. V., Kovalchuk, I. I. (2019). Analiz stanu molochnoho skotarstva Ukrainy, yak perspektyvnoho sektora ekonomiky [Analysis of the state of dairy farming in Ukraine as a promising sector of the economy] Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriya «Tvarynnytstvo», 4:39. pp. 63-67 DOI:<https://doi.org/10.32845/bsnau.lvst.2019.4.9> [in Ukrainian].
2. Ladyka, V. I., Bondarchuk, L. V. (2014). Molochne tvarynnytstvo Ukrainy: stan ta perspektyva [Dairy livestock of Ukraine: state and perspective]. Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriya Tvarynnytstva, 2/2:25. pp. 3–9 [in Ukrainian].
3. Petrusha, Ye. Z., Nahorni, S. A. (2013). Vyrobnytstvo produktii molochnoho skotarstva v Ukraini za period 1990-2011 roky [Production of dairy products in Ukraine for the period 1990-2011]. Naukovo-tekhnichnyi biuletyn IT NAAN, no 109:2. pp. 122-125 [in Ukrainian].
4. Safonova, Yu. O., Vedmedenko, O. V. (2015). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku molochnoho skotarstva v Ukraini [The current state and prospects for the development of dairy farming in Ukraine] Tavriiskyi naukovyi visnyk, no 93. pp. 169-174 [in Ukrainian].
5. Yemtsev, V. (2012). Haluz skotarstva v Ukraini: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku [Cattle breeding industry in Ukraine: current state, problems and development prospects]. Tvarynnytstvo Ukrainy, no 12. pp. 2-7 [in Ukrainian].
6. Yemtsev, V. I., Slobodianiuk, N. M. (2021). Vidrozhennia resursnoho potentsialu skotarstva yak faktor rozvytku konkurentospromozhnosti pidpriemstv moloko produktovoho pid kompleksu APK Ukrainy [Revival of the resource potential of cattle breeding as a factor in the development of the competitiveness of dairy enterprises under the complex of the agro-industrial complex of Ukraine]. Tvarynnytstvo ta tekhnologii kharchovykh produktiv, 12 no 3. pp. 36–49. DOI:<https://doi.org/10.31548/animal2021.03.003> [in Ukrainian].

7. Ruban, S. Yu., Fedota, O. M., Matvieiev, M. A., Martynova, M., Ye. (2018). Stan pleminnoho tvarynnytstva ta napriamy selektsii v molochnomu skotarstvi Ukrainy. Naukovyi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy [The state of breeding livestock and directions of selection in dairy cattle breeding of Ukraine]. Seriya „Tekhnolohiia vyrobnytstva i pererobky produktsii tvarynnytstva”, 289. pp. 51–62 [in Ukrainian].
8. Pochukalin, A. Ye., Pryima, S. V., Martyniuk, I. S., Ryzun, O. V. (2015). «Dreif» pleminykh statusiv v aktyvni chastyi populiatsii skotarstva ta yoho naslidky pry provedenni derzhavnykh atestatsii ["Drift" of tribal statuses in the active part of the cattle breeding population and its consequences when conducting state certifications]. Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova», 8. pp. 87–96 [in Ukrainian].
9. Pochukalin, A. Ye., Pryima, S. V., Rizun, O. V. (2021). Tendentsii v aktyvni chastyi populiatsii molochnoi khudoby: stan ta dynamika [Trends in the active part of the dairy cattle population: state and dynamics]. Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova», 14. pp. 324–333. DOI:<https://doi.org/10.33694/2617-0787-2021-1-14-324-333> [in Ukrainian].
10. Muzyka, L. I., Bodnar, P. V., Bodnaruk, V. Ye., Zhmur, A. Y., Mykytiuk, V. V. (2022). Produktivni ta vidtvoriuvalni yakosti tvaryn ukrainskoi chorno-riaboi molochnoi porody u pleminykh gospodarstvakh zakhidnoho rehionu Ukrainy [Productive and reproductive qualities of animals of the Ukrainian black and spotted dairy breed in breeding farms of the western region of Ukraine]. Naukovyi visnyk LNAVМ imeni S.Z. Hzhyskoho, 24. no 97. pp. 203–212. DOI:10.32718/nvlvet-a9734 [in Ukrainian].
11. Iliashenko, H. D. (2019). Molochne skotarstvo Kirovohradshchyny [Dairy farming of Kirovohrad region]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 57. pp. 60–67 DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.57.08> [in Ukrainian].
12. Vdovychenko, Yu. V., Iovenko, V. M., Zharuk, L. V., Zharuk, P. H., Yakovchuk, V. S., Dudok, A. R., Dudka, O. I., Fursa, N. M. (2018). Priorytety ta naukovy zdobutky v haluzi tvarynnytstva pivdnia Ukrainy [Priorities and scientific achievements in the field of animal husbandry of southern Ukraine]. Visnyk aharnoi nauky, no 11. pp. 100–112 [in Ukrainian].
13. Vdovychenko, Yu. V., Pysarenko, A. V. (2017). Shchodo perspektyv rozvytku haluzi skotarstva pivdennoho rehionu Ukrainy [Regarding the prospects for the development of the livestock industry in the southern region of Ukraine]. Naukovyi visnyk «Askaniia-Nova», 10. pp. 136–147 [in Ukrainian].
14. Tsup, V. I., Yashchuk, T. S., Vasylyv, A. P. (2015). Seleksiina sytuatsiia u pleminykh gospodarstvakh z rozvedennia velykoi rohatoi khudoby Ternopilskoi oblasti ta shliakhy yii pokrashchennia [Breeding situation in cattle breeding farms of Ternopil region and ways to improve it]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 50. pp. 112–118 [in Ukrainian].
15. Hladii, M. V., Polupan, Yu. P., Bazyshyna, I. V., Pochukalin, A. Ye., Koval, T. P., Bezrutchenko, I. M., Polupan, N. L., Mykhailenko, N. H. (2016). Henezys i perspektyvy chervonoi molochnoi khudoby v Ukraini [Genesis and prospects of red dairy cattle in Ukraine]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 51. pp. 41–59 [in Ukrainian].
16. Vyshnevskiy, L. V., Voitenko, S. L., Sydorenko, O. V. (2019). Hospodarsky korysni oznaky velykoi rohatoi khudoby molochnykh porid v stadakh doslidnykh gospodarstv merezhi Natsionalnoi akademii ahrarynykh nauk Ukrainy [Economically useful traits of dairy cattle in herds of experimental farms of the network of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 57. pp. 29-37 DOI:<https://doi.org/10.31073/abg.57.04> [in Ukrainian].
17. Pochukalin, A. Ye. (2022). Stan tvarynnytstva Ukrainy: monitoryng za 2021 rik [The state of livestock breeding in Ukraine: monitoring for 2021]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 64. pp. 69–83. DOI:<https://doi.org/10.31073/abg.64.07> [in Ukrainian].
18. Polupan, Yu. P., Basovskiy, D. M., Rieznykova, N. L., Reznikova, Yu. M. (2017). Problema zberezhenntia biolohichnoho riznomanittia henetychnykh resursiv silskohospodarskykh tvaryn [The problem of preserving biological diversity of genetic resources of agricultural animals]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 54. pp. 200–208 [in Ukrainian].
19. Ladyka, V. I., Bratushka, R. V., Boiko, Yu. M. (2012). Perspektyvy selektsii burykh porid molochnoi khudoby [Prospects for the selection of brown breeds of dairy cattle]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 46. pp. 13–15 [in Ukrainian].
20. Ladyka, V. I., Pavlenko, Yu. M., Skliarenko, Yu. I. (2022). Osoblyvosti formuvannia hospodarsko-korysnykh oznak u koriv sumskoho vntrishnoporodnoho typu ukrainskoi chorno-riaboi molochnoi porody riznykh henotypiv za beta-kazeinom [Peculiarities of the formation of economic and beneficial traits in cows of the Sumy inbred type of the Ukrainian black-spotted dairy breed of different genotypes according to beta-casein]. Visnyk Sumskoho natsionalnogo aharnoho universytetu. Seriya Tvarynnytstva, 2:49. pp. 20–23. DOI:<https://doi.org/10.32845/bsnau.lvst.2022.2.4> [in Ukrainian].
21. Pochukalin, A. Ye., Pryima, S. V., Rizun, O. V. (2021). Parametry osnovnykh oznak produktyvnosti u zavodskykh typakh vitchyznianykh porid khudoby Ukrainy [Parameters of the main characteristics of productivity in factory types of domestic livestock breeds of Ukraine]. Visnyk Sumskoho natsionalnogo aharnoho universytetu. Seriya Tvarynnytstvo, 2:45. pp. 127–133 DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.lvst.2021.2.1> [in Ukrainian].
22. Rizun, O. V. (2018). Otsinka zhyvoi masy telyts riznoho pokhodzhennia v stadi TOV «KROK-UkrZalizBud» [Evaluation of the live weight of heifers of different origins in the herd of "KROK-UkrZalizBud" LLC]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 55. pp. 117–123 [in Ukrainian].
23. Pochukalin, A. Ye., Pryima, S. V. (2022). Seleksiine nadbannia molochnoho skotarstva Ukrainy – ukrainska biloholova poroda [The Ukrainian white-headed breed is a breeding asset of dairy cattle breeding in Ukraine]. Rozvedennia i henetyka tvaryn, 64. pp. 179–200. DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.64.17> [in Ukrainian].

Pochukalin A. Ye., PhD of Agricultural Sciences, Senior Research Fellow, Institute of Animal Breeding and Genetics named after M. V. Zubets of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Chubynske, Kyiv region, Ukraine

Pryima S. V., Researcher, Institute of Animal Breeding and Genetics named after M. V. Zubets of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Chubynske, Kyiv region, Ukraine

Breeding livestock of Ukraine (dairy cattle)

The article presented the dynamics of breeding stock of dairy cattle in the direction of productivity, as well as the main selection feature of cows over time. The material for the research was the analytical data of the State Breeding Register

(State Breeding Register of Breeding Subjects in Animal Husbandry) for the years 2002-2022.

The available breeding stock in dairy cattle for 2022 was 334222 heads, including 142119 cows, 28053 heifers, and 45418 heifers older than 1 year. During the studied period, there was a significant reduction in the controlled part of the population by 43% (252881 heads), including cows by 21% (7419 heads). The share of cows during the specified time did not exceed 44% in 2021 and did not decrease to 30% (2002), and heifers and heifers older than 1 year were, respectively, from 6% to 9% and from 14% to 17%.

The average milk productivity of the evaluated cows for the year 2022 had the following values: yield 8618 kg, amount of milk fat 325 kg and protein 280 kg. With the reduction of the number of cows, a positive increase in milk yield by 4614 kg or 54% was noted. The main breeding entities in the Register are breeding farms and reproductions. The total number of statuses in dairy farming for 2022 is 316 farms, including 133 breeding farms and 183 reproductions. Peak periods of maximum values at breeding farms have the following values: farms – 221 herds with a population of 219210 heads, including 84306 cows, and reproductions, respectively, 761 herds (year 2004), population – 432162 heads, including 129455 cows (2002). The average weight of evaluated cows at breeding farms varies from 4854 kg (2003) to 8845 kg (2022), and from reproductions, respectively, from 3514 kg (2002) to 8339 kg (2022).

Key words: dairy cattle, stock, milk productivity, breeds, breeding statuses.